הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר אהבה

לחם משנה על משנה תורה, הלכות קריאת שמע

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות קריאת שמע

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-קריאת-שמע/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ג 4
הלכה ד 5
הלכה ה 5
הלכה ו 5
הלכה ז 5
הלכה ח 5
הלכה ט 6
הלכה י 6
הלכה יא 6
הלכה יג 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 7
הלכה ד 8
הלכה ה 8
הלכה ו 9
הלכה ז 11
הלכה ח 11
הלכה ט 12
הלכה י 12
הלכה יא 12
הלכה יב 13
הלכה יג 13
הלכה יד 14
הלכה טו 14
פרק ג 14
הלכה א 14
הלכה ב 14
הלכה ג 15
הלכה ה 17
הלכה ו 17
הלכה ז 18
הלכה ח 18
הלכה ט 18
הלכה י 19
הלכה יא 19
הלכה יב 20
הלכה יג 20
הלכה יד 20
הלכה טו 21
הלכה טז 21
הלכה יז 21
הלכה יח 21
הלכה יט 21
פרק ד 22
הלכה א 22
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 22
הלכה ו 22
הלכה ז 22
הלכה ח 23

פרק א

הלכה א

פעמים בכל יום וכו'. משנה פרק קמא דברכות (דף י"א:) ב"ש אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא וכו' וב"ה אומרים כל אדם וכו' והלכה כב"ה:

הלכה ב

ומה הוא קורא וכו'. ריש פרק ב' דברכות (דף י"ג:) היה קורא בתורה וכו' אמר רבי יהושע בן קרחה למה קדמה וכו' (ועיין בכסף משנה) ובגמרא (דף י"ד ע"ב) בברייתא נתנו טעם אחר לקדימת והיה אם שמוע לויאמר שזה יש בו ללמוד ולעשות ויאמר אין בו אלא לעשות ע"כ. ורבינו לא כתב א' מאלו הטעמים וא"כ יש לתמוה עליו כיון שכוונתו לתת טעם לקדימתן זה לזה כמו שנראה מתחילת לשונו שכתב ומקדימין לקרות וכו' משמע שבא לתת טעם לקדימתה וא"כ היה לו לתת טעם לקדימת והיה אם שמוע לויאמר א' מן הטעמים האמורים בגמרא וקשה עוד מזה שהטעם שנותן הוא אינו טעם כלל שהרי כתב ואח"כ פ' ציצית שגם היא יש בה צווי וכו' ואין זה טעם לאיחורה לוהיה אם שמוע שוהיה אם שמוע נמי אין בה אלא צווי זכירת כל המצות כמ"ש ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי וכו'. ונראה לתרץ שלא רצה רבינו לתת טעם לקדימת והיה אם שמוע לויאמר שזו אינה קושיא כלל שהרי בתורה כתובה פרשת והיה אם שמוע אחר פרשת שמע ושמע אחר ויאמר וא"כ אם נקדים ויאמר לוהיה אם שמוע אין כאן שום סדר מהכתוב בתורה אבל עתה יש קצת סדר שהרי והיה אם שמוע היא אחר שמע ככתוב בתורה בלי שום הפסק ויאמר ביניהם. אבל הקושיא שהיה ראוי להקדים ויאמר לשמע מפני שכך כתובה בתורה וכדכתבו התוספות. לזה תירץ שטעם קדימת שמע מפני שיש בה יחוד ה'. וכיון שנתן טעם לקדימתה אין צורך לתת טעם לאיחור פרשת ויאמר שבדין נתאחרה כדי לשמור קצת סדר הכתוב בתורה שהוא והיה אם שמוע ולא נפסיק ביניהם כלל וכדכתיבנא. ומ"ש ואח"כ פרשת ציצית שגם היא וכו' הכוונה לתת טעם למה אנו קוראים זאת הפרשה אם מפני שיש בה יציאת מצרים הרי יש פרשה אחרת בתורה שהוזכר בה יציאת מצרים בפירוש שהרי לא הוזכר כאן יציאת מצרים אלא אגב גררא לזה אמר שאין זה הטעם לבד מספיק אלא הטעם הוא מפני שיש בה זכירת כל המצות:

הלכה ג

אע"פ שאין מצות ציצית וכו'. וא"ת מה בכך מ"מ ראוי לאומרה בלילה מפני שיש בה ציווי זכירת כל המצות וי"ל כיון שאין הזכירה באה אלא ע"י ציצית כמש"ה וראיתם

אותו וזכרתם וציצית אינו נוהג בלילה לא היה ראוי להזכירה אלא מפני שיש בה יציאת מצרים שמזכירין אותה אפילו בלילות לכך מזכירין אותה בלילות שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך כדאיתא סוף פ"ק (דף י"ב:) בבן זומא דאמר למען תזכור [את יום צאתך מארץ מצרים] כל ימי חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות:

הלכה ד

ולמה קורין וכו'. בפסחים פרק מקום שנהגו (פסחים דף נ"ו) ושם אמרו שהטעם שאנו אומרים אותו בלחש מפני שלא אמרו משה:

הלכה ה

הקורא קריאת שמע. משנה בפרק קמא דברכות (דף י"א) בשחר מברך שתים וכו':

הלכה ו

וברכה שנייה אהבת עולם וכו'. שם (דף י"א ע"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן וכו' ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר וכו' תניא נמי הכי אין אומרים אהבה רבה אלא אהבת עולם ע"כ כך היא גירסת הרי"ף ז"ל בהלכות ונראה שזו ג"כ גירסת רבינו ז"ל ואתי שפיר דפסק כרבנן אבל גרסתנו בגמרא היא תניא נמי הכי אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה עד כאן ואתי סייעתא לדאמר רב יהודה אמר שמואל ולפי זה היה ראוי לפסוק כשמואל:

הלכה ז

מקום שהתקינו לחתום וכו'. שם משנה:

וכל שאינו אומר אמת ויציב וכו'. סוף פ"ק (דף י"ב.) אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב כל מי שלא אמר וכו':

הלכה ח

הקדים ברכה וכו'. שם (דף י"א:) אמר רבי שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אינן מעכבות וכו' וכי מטא זמן וכו' ומאי ברכות אינם מעכבות [זו את זו] סדר ברכות [אינם מעכבות] וכן פסק רבינו ז"ל:

בשחרית פתח וכו'. ברייתא שם (דף י"ב.) והכי פירושה שאמר בשחר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם יוצר אור וסיים בסוף במקום יוצר המאורות ברוך אתה ה' המעריב ערבים. ורש"י ז"ל אינו מפרש כן והוא נמשך לפירוש שפירש במה שאמר לעיל מיניה פשיטא היכא דנקט כסא וכו' אבל רבינו פירשה בענין אחר לקמן בהלכו' ברכות ולפירושו פירוש הברייתא הזאת כמו שכתבתי:

הלכה ט

איזהו זמן קריאת שמע וכו'. ריש פ"ק דברכות א"כ למה אמרו עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

הלכה י

הקורא קריאת שמע של ערבית. פרק קמא (דף ח:) רבי שמעון בן יוחאי אומר וכו' פעמים שאדם קורא וכו'. ואמרו שם ההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהילולא וכו' אתו לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק:

ואנוס שקרא בעת הזה וכו'. שם (דף ט.) אמר רבי זירא ובלבד שלא יאמר השכיבנו ומפרש רבינו דקאי אמאי דקאמר רבי שמעון קודם הנץ החמה וכן פירשו התוס' ורש"י ז"ל פירש בענין אחר:

הלכה יא

ואיזה הוא זמנה וכו'. שם (דף ט' ע"ב) אמר אביי לתפלה כאחרים לק"ש כותיקין דא"ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. ופירש רבינו לשון גמר שגומרין הברכות עם הנץ החמה ואתי לשון גמר כפשטיה אבל ר"ח פירש גומרין קורין שר"ל שקורין אותה מהנץ החמה עד שלש שעות כמו שהוזכר בפסקי הרא"ש ז"ל:

הלכה יג

הקורא אחר שלש שעות וכו'. משנה שם פרק קמא רבי יהושע אומר עד שלש שעות וכו' הקורא מכאן ואילך לא הפסיד וכו' ואמרו בגמרא (דף י' ע"ב) מאי לא הפסיד לא הפסיד הברכות:

פרק ב

הלכה א

הקורא את שמע. משנה פרק היה קורא (ברכות דף י"ג) היה קורא וכו' אם כיון לבו יצא. ובגמרא (שם ע"ב) תנו רבנן שמע ישראל ע"כ צריכה כוונת הלב [דברי ר' מאיר] אמר רבא הלכה כרבי מאיר ע"כ ופסק [רבינו] כן דרבא הוא בתרא:

הלכה ב

כל אדם קורין כדרכן וכו'. כבית הלל דקאמרי הכי (דף י':) ודלא כב"ש דאמרי בערב יטה ויקרא וכו':

ואסור לקרות ק"ש והוא מוטל וכו'. שם (דף י"ג ע"ב) אמר רב [יוסף] פרקדן לא יקרא ק"ש והקשו מקרא הוא דלא קרי הא מיגנא שפיר דמי והא ר' יהושע בן לוי לייט אמאן

דגני אפרקיד אמרי מיגנא כי מצלי שפיר דמי מקרא אע"ג דמצלי נמי אסור והא ר' יוחנן מצלי וקרי שאני רבי יוחנן דבעל בשר הוה ע"כ. ובפרק מי שמתו (ברכות דף כ"ד.) גבי הא דתניא ב' שהיו ישנים בטלית אחד זה מחזיר פניו לכאן וקורא וזה מחזיר וכו' הקשה ה"ר יונה בפירוש ההלכות דהיאך יכול לקרות קריאת שמע והוא שוכב מוטה על צדו דהא אמרינן מקרא אע"ג דמצלי אסור ומאי דאמר מטין וקורין זהו במיושב אבל בהטיה בשכיבה לא אמרו והיכי אמרינן הכא דשרי ואיכא דאמרי דאי אמרינן מקרא אע"ג דמצלי אסור זהו בהטיה כמו פרקדן בשוכב על קדקדו ומוטה מעט אבל זה שמוטה על צדו לגמרי מותר. והנכון יותר לתרץ דכיון דחזינן דהיכא דאיכא טירחא שרי כדאמרינן דרבי יוחנן מצלי וקרי משום דהוה בעל בשר והוה ליה טירחא הכי נמי התירו לו בהטיה משום דהוה ליה טירחא כיון שפשט את בגדיו לחזור (ללבשן) ע"כ. ומבוארים דברי רבינו ז"ל כתירוץ הראשון של רבינו יונה וקושיא זו הכריחו לרבינו לחלק בין נוטה מעט לצדו לנוטה על צדו לגמרי. ובהשגות א"א ויותר טוב הוא אם ישכב וצריך לעשות כן אם יוכל ע"כ. לכאורה נראה דכוונתו להשיג על רבינו במה שפירש דפרקדן פירוש האחד מוטל ופניו טוחות בקרקע הב' מושלך על גבו ופניו למעלה והשיג עליו דפניו טוחות בקרקע הוא יותר טוב מעל צדו בשלמא מושלך על גבו ופניו למעלה אסור משום דרך גאוה אבל בפניו טוחות אדרבה נראה דרך הכנעה וזהו שאמר ויותר טוב ר"ל שכיבה ופניו למטה אבל אין זה מספיק לפי ההשגה שלא היה לו לומר יותר טוב הוא אם ישכב דלשון שכיבה מיקרי נמי כשפניו למעלה והכי הו"ל למימר ויותר טוב שיהיו פניו למטה ולמה הזכיר לשון שכיבה דאין מורה כוונתו כלל. והיותר נכון בעיני שיש ט"ס בהשגה וצ"ל ויותר טוב הוא אם ישב וסובר הראב"ד ז"ל כתירוץ אחרון שתירץ רבינו יונה ז"ל דעיקר הקריאה הוא בישיבה אבל בשעת הדחק יהיה מוטה על צדו כמו התם שהוא ערום וכן רבי יוחנן דהוה בעל בשר ולזה השיג על רבינו דאיך כתב אבל קורא הוא והוא שוכב על צדו שזהו בשעת הדחק אבל הנכון יותר והיותר טוב שישב וכתירוץ אחרון דרבינו יונה ז"ל וזה מורה כוונתו ז"ל מפני שתפס במה שאמר רבינו אבל קורא הוא והוא שוכב על צדו וכפי מה שהובאה בספרים. וכפי פי' הראשון היה לו לתפוס על רבינו במה שאמר ופניו טוחות בקרקע וכו':

הלכה ג

מי שהיה מהלך על רגליו וכו'. שם (דף י"ג ע"ב) ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אחא שאמר משום רבי יהודה כלומר דאמר כיון שכוון בפרק ראשון שוב אינו צריך

מכלל דלדידן דאית לן כרבא בכוונה בפסוק ראשון גם בעמידה די בפסוק ראשון דטעם העמידה משום כוונה:

היה ישן מצערין וכו'. שם (דף י"ג ע"ב) אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן. וכבר פירש הרב"י דצריך ודאי שיקרא אלא מאי דקאמר דיצא ר"ל שאע"פ שקרא מכאן ואילך מתנמנם יצא:

הלכה ד

מי שהיה עוסק במלאכה מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה כולה וכו'. וכן האומנין בטלין ממלאכתן וכו' פרק היה קורא (ברכות דף ט"ז.) וקשה דשם אמרו הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין וכו' ואין מברכין לפניה אבל מברכין לאחריה וכו' בד"א כשעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן וכו' או שהיה וכו' מברכין כתיקונה. ורבינו ודאי נראה מדלא חילק כאן בין עושין בשכרן לעושין בסעודתן כמו שחילק בהלכות תפלה משמע דסתם אומנין עושין בשכרן מיירי וא"כ אמאי מברכין ברכות קריאת שמע שהם מדרבנן היה ראוי שלא יברכו כמו שאין מברכין ברכת המוציא מפני שהיא מדרבנן וי"ל דשאני הכא דעיקר ק"ש היא מדאורייתא שאע"פ שהברכות מדרבנן ראוי לעשות המצוה שהיא מדאורייתא כתיקונה ולקרות ברכת שמע עם ברכותיה אבל ברכת המוציא אינה באה על מצוה מן התורה שאין האכילה מן התורה דאין המצוה אלא מי שיאכל שיברך באחרונה אבל אין האכילה מצוה ולהכי אינו מברך בתחילה ובהכי מתיישב שפיר מ"ש רבינו ז"ל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה ואמאי מברך כיון שיש לו ספק בברכות שהם מדרבנן לא היה לו לברך אלא יש לתרץ בכה"ג דיש לו ספק בקריאת שמע שהיא מן התורה אם כן ראוי לו לברך ברכות ולקרות קריאת שמע שהיא מן התורה כתיקונה:

הלכה ה

היה עוסק בתלמוד תורה וכו'. משנה בפרק קמא דשבת (דף ט':) מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה ואוקמוה בגמרא (דף י"א.) בדברי תורה כלומר שמי שקורא בתורה פוסק לק"ש ואינו פוסק לתפילה וכל זה במי שתורתו אומנותו אבל מי שאין תורתו אומנותו אפילו לתפלה פוסק ולהכי סתם רבינו כאן בק"ש ולא חילק בין תורתו אומנותו לאין תורתו אומנותו ולא חילק כמו שחילק בתפלה משום דכאן בכל גווני פוסק:

היה עוסק בצרכי רבים וכו'. כתב הרב"י בסי' ע' דזה יצא לו לרבינו ממאי דאמרינן בירושלמי דפרק אין עומדין העוסק בצרכי רבים כאילו עוסק בדברי תורה כלומר שרבינו מפרש כמו שכתב הטור בסימן צ"ג שיש מפרש הירושלמי לענין שא"צ לפסוק

כדי להתפלל כמו שא"צ לפסוק מתלמוד תורה להתפלל מי שתורתו אומנותו ע"כ. ולא הבינותי דברי הרב"י דודאי נודה לו שמה שכתב רבינו ז"ל בפרק ששי מהלכות תפלה אבל העוסק בצרכי ציבור כעוסק בדברי תורה כלומר כעוסק בדברי תורה שתורתו אומנותו שכתב קודם שאינו מפסיק שיצא לו זה מהירושלמי הנזכר אבל מ"ש כאן בהלכות ק"ש א"א שיצא לו משם דכאן צרכי רבים עדיף מדברי תורה בתורתו אומנותו שהרי כאן בק"ש אפילו מי שתורתו אומנותו פוסק וצרכי רבים אינו פוסק ומהירושלמי ההוא לא למדנו אלא שזה כזה אבל כאן שאין ת"ת מועיל לגביה מאין למד רבינו דצרכי רבים עדיף מיניה. על כן היה נ"ל לומר שלמד כן רבינו ז"ל ממה שאמרו פ"א דשבת [שם] שבעיבור השנה לא היו מפסיקין לתפלה ולא לק"ש סובר רבינו ז"ל דהטעם מפני שהוא צרכי רבים אבל אין זה מספיק כלל דדילמא שאני התם דהוא צורך רבים שלא יתקלקלו המועדות וכמו שכתבו התוס' אבל שאר צרכי רבים מנין. ונראה דודאי למד כן מפני שראינו שכל עוסק במצוה פטור מק"ש כדאמרו בגמרא בפ"ק דברכות (דף י"א) ובלכתך בדרך בלכת דידך הוא דמיחייבת אבל דמצוה פטירת ולכן קוברים את המת פטורים מק"ש וא"כ ס"ל לרבינו ז"ל דלא גריעי צרכי רבים משאר מצות ולכך כתב דאין מפסיקין לק"ש ואפילו בדליכא שהות וזהו שכתב ויקרא אם נשאר עת כלומר דאם לא נשאר עת לא איכפת לן ולא מידי:

הלכה ו

היה עוסק באכילה וכו'. פרק קמא דשבת (דף ט' ע"ב) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' ואם התחילו אין מפסיקין. וסובר רבינו ז"ל שהוא אפילו לקריאת שמע ומה שכתוב אחר כך ומפסיקין לק"ש וכו' מילתא באנפי נפשה היא דאיירי בדברי תורה וכמו שביארתי אבל כל הני דלעיל אפילו לק"ש אין מפסיקין וכל זה איירי בדאיכא שהות כדאוקמוה בסוכה פרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ח) וסיפא דקאמר ומפסיקין לק"ש דאיירי בדברי תורה דמפסיקין כתב הרי"א ז"ל דאיירי בדליכא שהות דאי איכא שהות וכי גרע תלמוד תורה מכל הני שהזכיר קודם דאין מפסיקין ואין נראה כן דעת רבינו ז"ל אלא דסיפא דמפסיקין לתלמוד תורה דומיא דרישא איירי בדאיכא שהות וכי תימא וכי גרע מכל הני מרחץ ותספורת וכו' יש לומר דפוסק דת"ת לא מיקרי פוסק מעניינו דק"ש נמי קריאת התורה היא ומאי שנא האי קריאה מהאי קריאה אבל הכא פוסק מענייינו לגמרי ולכן אין מפסיקין כיון שהתחיל. ובעל קרית ספר כתב דשאני תלמוד תורה דיכול לחזור אח"כ ללימודו מיד אחר שקרא אבל הכא בסעודתו שהתחיל או מלאכתו צריך שיגמרנה ואולי לא ימצא לגומרה ולכך אמרו שגומרה תחלה. ואין

זה תירוץ שגם בסעודתו ומלאכתו אטו מי לא עסקינן דיכול לגומרה אח"כ אלא ודאי העיקר כדפרישית. א"נ י"ל דהקריאה בתורה מושך טפי ואפשר שישכח ולא יקרא מה שא"כ במלאכתו וסעודתו וכל הני דמתניתין. ובהשגות כתב א"א לא כי אלא מפסיק וקורא ואע"פ שיש שהות לקרות מפני שהיא מן התורה ואם אין שהות אפילו לתפלה דרבנן מפסיק ואיתא להא מילתא וכו'. והרב בית יוסף בסי' ע' פירש טעמו של הראב"ד ז"ל ופשוט הוא דהוא סובר דכתירוצא דאמר רבא הא דאורייתא הא דרבנן קי"ל דהא גם רבי זירא מוקי מתניתין ביו"ט שני דרבנן. וז"ש דדוקא ביו"ט שני דרבנן קאמר מתניתין בדליכא שהות מפסיק הא בדאורייתא אע"ג דאיכא שהות מפסיק. ונראה לתרץ דעתו של רבינו ז"ל דלפי המסקנא דאוקמה ביום טוב שני דרבנן הוא הדין בדאורייתא ומאי דנקט מתניתין דרבנן להודיענו דאפילו בדרבנן היכא דליכא שהות מפסיקין וכל שכן בדאורייתא אבל בדאיכא שהות בין מדאורייתא בין מדרבנן לא מפסיקין ומשום הכי נקט מתניתין י"ט דרבנן. והרב"י דחק עצמו לתרץ דעת רבינו ז"ל דמתני' בכל גווני איירי ונדחק במה שאמרו בגמרא דיקא נמי דקתני וכו'. ועוד תירץ תירוץ אחר דרבינו סובר כדברי הר"ן והוא מחלק בין מטא זמן חיובא ללא מטא זמן חיובא דהיכא דהתחיל קודם דמטא זמן חיובא אפילו בדאורייתא לא מפסיק אבל היכא שהתחיל אחר דמטא זמן חיובא בדאורייתא מפסיקין ובדרבנן לא מפסיקין ורבינו איירי קודם דמטא זמן חיובא ולהכי כתב דאפילו בדאורייתא לא מפסיקין. **ומ"ש ואם הפסיק הרי זה משובח** יצא לו ממה שאמר ר' זירא מצוה לאפסוקי. וקשה לי עליו טובא חדא דאם דעתו של רבינו כך למה לא ביאר דהיכא שהתחיל בתר דמטא זמן חיובא דבדאורייתא מפסיקין ובדרבנן לא ולמה סתם דבריו. ועוד איך כתב דיצא לו מדברי ר' זירא הא ר' זירא מאי דקאמר מצוה לאפסוקי הוא על מתני' דלולב ומתני' דלולב אחר דמטא זמן חיובא איירי כדכתב הר"ן ז"ל דמצפרא מטא זמן חיובא וא"כ מאין לו לרבינו דהיכא דהתחיל קודם דמטא זמן חיובא דמצוה לאפסוקי. לכן נראה ודאי דרבינו אינו מחלק בכך ודעתו דלמסקנא לא שני לן בין דאורייתא לדרבנן כדפרישית. ומ"מ קשה מאין לו מ"ש ואם היה מתירא וכו' הרי זה משובח לכך נראה לתרץ הכל ולומר דרבינו ודאי דס"ל כהראב"ד ז"ל דלמסקנא קי"ל כתירוצא דרבא דהא דאורייתא הא דרבנן ובדאורייתא אפילו בדאיכא שהות מפסיקין ומ"מ הוקשה לו על תירוץ רבא הקושיא שהקשו התוספות ז"ל שהרי קידוש היום דהוי דאורייתא ואיפסיקא הלכתא כרבי יוסי דאין מפסיקין לכך מתרץ הוא ז"ל דמאי דקאמר רבא הא מדאורייתא ר"ל מתניתין דקאמר נוטל וכו' הוי בלולב דהוי דאורייתא ואיירי למצוה כלומר מצוה לנוטלו על שלחנו אע"ג דמן הדין אין מפסיקין כר' יוסי מ"מ מצוה

להפסיק אפילו בדאיכא שהות ומתני' דלפי האמת אוקמה ר' זירא בדרבנן ה"ק דוקא בדבר דרבנן בדליכא שהות מפסיקין הא בדאיכא שהות אין מפסיקין כלומר אפילו מצוה להפסיק לא הוי הא בדאורייתא אפילו דאיכא שהות מצוה להפסיק אבל מן הדין ודאי דאין מפסיקין מדרבי יוסי ומכאן יצא לו לרבינו מה שכתב הרי זה משובח וזה נראה לי נכון וברור בדעתו של רבינו ז"ל:

הלכה ז

מי שירד לטבול וכו'. במשנה פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ב ע"ב) אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנץ החמה ואוקמוה בגמרא (דף כ"ה ע"ב) כותיקין שגומרין אותה עם הנץ החמה ולפיכך רבינו ז"ל שפירש גומרין גמר ממש צ"ל דמאי דקאמר כאן ולקרות רוצה לומר ולגמור אותה בברכותיה אבל לפי' של רבינו חננאל ז"ל שפי' שגומרין אותה ר"ל אומר אותה עם הנץ החמה קשה האי מתני' דלמה צריך לקרות קודם שתנץ החמה די שיקרא אותה עם הנץ החמה דהא כותיקין אוקמוה בגמרא ופירוש גומרין דותיקין ר"ל אומרים:

ולא יתכסה לא במים וכו'. שם במשנה:

אבל מתכסה הוא וכו'. שם אמרינן בגמרא שלא יהא לבו רואה את ערותו:

הלכה ח

הקורא קריאת שמע לא ירמוז בעיניו וכו'. בפ"ק דיומא (י"ט:) הקשו לרב דהוה מחוי בק"ש דהיכי עביד הכי האמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו וכו' ותירצו לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני ע"כ. וקשה על רבינו למה לא חלק כאן דדוקא בפרק ראשון לא יקרוץ אבל בפרק שני לית לן בה כמ"ש בגמרא. ונראה דלא הוצרך להזכירו מפני שרבינו מפרש ההיא דאומנין דלעיל דאוקמוה בגמרא (ברכות ט"ז.) בפרק היה קורא בפרק ראשון דוקא דבטלין ממלאכתן דלא הוי טעמא משום דבעינן כוונה בפרק ראשון כמ"ש התוספות דלפי זה לדידן דקי"ל דפסוק ראשון דוקא בעי כוונה לא בעי ביטול מלאכה אלא בפסוק ראשון אלא טעמא משום דלא תהא קריאתו עראי וכדכתב הרי"ף ז"ל ולהכי בפרק ראשון אע"ג דהפסוק ראשון לבדו הוא מן התורה מ"מ בעינן כל הפרק הראשון משום דלא תהא קריאתו עראי אבל בשאר הפרקים אפילו בקריאת עראי סגי וכן בהך דלא יקרוץ בשפתיו דאוקמוה בגמרא בפרק ראשון סובר רבינו דמהך טעמא הוא ודלא כפירוש התוספות דהך נמי משום כוונה הוא ולדידן דקי"ל בעי כוונה בפסוק ראשון לחוד לא יקרוץ ולא ירמוז מהאי טעמא משום דלא תהא קריאתו עראי וכמ"ש להכי לא הוצרך כאן לפרש דאיירי בפרק ראשון דכיון דכבר ביאר

לנו למעלה דלא קפדינן אקריאת עראי אלא בפרק ראשון לבד ממילא משתמע דהכא דטעמא הוי משום קריאת עראי לא הוי אלא בפרק ראשון דוקא דבשאר הפרקים לא קפדינן בהכי כמו שכתב גבי אומנין:

וצריך להשמיע לאזניו וכו'. שם בפרק היה קורא (ברכות דף ט"ו.) וכן מה **שאמר צריך לדקדק באותיותיה** ותרווייהו מחלוקת ר' יוסי ורבי יהודה במשנה והלכה כתרווייהו להקל:

הלכה ט

כיצד ידקדק וכו'. כבר ביאר מוהריי"ק ז"ל טעמו של רבינו ז"ל ונסתלק השגתו של הראב"ד ז"ל ועוד הוסיף הראב"ד ז"ל שצריך לשהות בין נשבע ה' מפני שלא תבלע האל"ף בעיי"ן כלומר כשיאמר העיי"ן יבלע בתוכה האל"ף של תחילת השם שקורא אותו בלשון אדנות ויש אל"ף בתחילת קריאתו והיא נבלעת עם העיי"ן. וכל מ"ש רבינו ז"ל הוא בפרק היה קורא (ברכות ט"ו.):

וצריך להאריך וכו'. בריש פרק היה קורא (ברכות דף י"ג ע"ב):

וצריך שלא יחטוף וכו'. שם אמר רב אשי ובלבד שלא יחטוף החי"ת ופירש"י ז"ל בשביל אריכות הדל"ת לא ימהר בקריאתה שלא יקראנה בחטף בלא פת"ח ואין זה כלום ע"כ. ורבינו נראה שמפרש כן אם זה חטף החי"ת עם הדל"ת כיון שזה שהה בקריאת האל"ף יותר מהחי"ת נראה שהם ב' דברים נפרדים שאם האל"ף והחי"ת היתה אחת למה לא קרא האל"ף במהירות כמו שקרא החי"ת אלא נראה ח"ו שהאל"ף היא תיבה אחרת ולכך קוראה בהמתנה והוי כאומר אי חד. זה נראה פי' דבריו:

הלכה י

קורא אדם שמע וכו'. שם בפרק היה קורא. שמע בכל לשון שאתה שומע:

הלכה יא

אבל אם הקדים פרשה וכו'. עיין בפירוש רבינו [יונה] ז"ל בהלכות שיישב מה שקשה לכאורה על רבינו ז"ל:

קרא פסוק וכו'. בפרק אין עומדין (ברכות דף ל"ג ע"ב) במשנה אמרו כל האומר מודים מודים משתקין אותו וכו' (עיין בכ"מ) ותני לה ופירשי"י ז"ל מילתא וכו' כל תיבה ותיבה חוזר ושונה מגונה הוי שתוקי לא משתקינן ליה ע"כ. ורבינו ז"ל פי' בהיפך ולפירוש רש"י ז"ל אתי שפיר לשון הגמרא במאי דקאמר ל"ק וכו' דהראשון הוא בברייתא שהקשה ממנה והב' הוא במימרא דרב יהודה וכן דרך הגמרא שבתחילה מיישב הברייתא שהקשה ולפירוש רבינו ז"ל א"ש טפי לשון שמע שמע דמשמע תיבה אחת:

הלכה יב

קראה מתנמנם וכו'. כבר נתבאר למעלה:

הלכה יג

ספק קרא וכו'. שם (דף כ"א) בפ' מי שמתו כרבי אלעזר דק"ש דאורייתא וא"ת התינח פסוק ראשון שהוא דאורייתא חוזר וקורא אבל השאר מדרבנן למה יחזור ויקרא דהא ודאי כיון דלא בעינן כוונה מדרבנן הוי וכמ"ש הרב"י בסימן ס"ג ואפי' ה"ר יונה לא קאמר אלא דפסוק א' הוי מדאורייתא. וי"ל כיון דחוזר וקורא מקצת אטרחוהו רבנן דיגמור אותה כתקנה. ובעל קרית ספר תירץ דבקריאת ג' פרשיות קיים מצוה דאורייתא ואע"ג דבפסוק ראשון נפטר מ"מ מידי דהוה אקריאת התורה דנפטר בקביעת איזו שעה ביום ובלילה שנאמר והגית בו וגו' ור"י אמר אפילו לא קרא אלא ק"ש וכו' ומ"מ אם לומד כל היום וכל הלילה מקיים מצות ת"ת מדאורייתא:

אבל אם יודע שקרא ונסתפק וכו'. כן מוכח שם:

קרא וטעה וכו'. בפרק היה קורא (ברכות דף ט"ז.) x (קרא וטעה באמצע הפרק יחזור לתחילת הפרק) בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה א"ל רבי יוחנן לא שנו וכו'. ופירש"י ז"ל יחזור לפרק א' להפסק ראשון והיה אם שמוע עד כאן. ובודאי שהדעת מוכחת כן דכיון שידע שהשלים פרשה אחת עכ"פ כבר קרא פרשה ראשונה וא"כ ודאי שאין לחזור אלא לוהיה אם שמוע אבל הלשון קשה טובא על רש"י ז"ל דפרק ראשון לא מיקרי אלא פרשת שמע דשם באותה סוגיא גבי אומנין שתירצו כאן בפרק א' כאן בפרק ב' פירש"י ז"ל עצמו דפ"א היינו שמע וכן בריש פרק היה קורא שאמרו דכיון שכיון לבו בפרק א' יצא פירש"י ז"ל דהוי פ' שמע ובכ"מ שהוזכר פרק א' פי' כן וכאן נשתנה הפי' לדעת רש"י ז"ל מכל המקומות וכבר הרגיש רש"י ז"ל שכתב להפסק ראשון כלומר אין לשון פרק האמור כאן ככל המקומות שפירש הפרשה הראשונה אלא כאן ר"ל פרק הפסק וזה דוחק גדול בלשון. ורבינו ז"ל רצה להשמר מקושיא זו וכתב יחזור לפרשה ראשונה שהיא ואהבת וכו'. ומה מאד יש לתמוה על דבריו חדא דכיון דהוא יודע דהשלים פרשה ראשונה מה לו לחזור לשמע לא היה לו לחזור אלא לוהיה אם שמוע כדפרישית. ועוד קשה אפילו נודה דיחזור לפרשה ראשונה למה לו לחזור לואהבת היה לו לחזור לתחילת הפרשה. והרב"י ז"ל תירץ לשון זה ועיין עליו. ואצלי נ"ל לומר דכוונת רבינו ז"ל דכיון דפרשה א' בעינן דלא תהא קריאתו עראי אע"פ דלא בעינן כוונה מ"מ קצת כוונה בעינן שלא תהא המצוה קלה בעיניו וכמ"ש הרשב"א ז"ל והובא בבית יוסף וא"כ כיון שזה האיש השלים הפרשה ולא ידע מה זאת

הפרשה שהשלים ודאי שקריאתו בלא כוונה כלל היה וא"כ כיון דקרא פרשה א' בלא כוונה כלל יחזור ויקרא אותה וכ"ת כשהגיע לוכתבתם למה אמרינן דיחזור לוכתבתם קמא נימא דיחזור לתחלת הפרשה כיון דקראה בלא כוונה י"ל דהתם ודאי בכוונה קראה ומה שהטעה אותו מפני שיש מקום לטעות שהפסוקים דומים וכיון דיש מקום לטעות ודאי דלא אמרינן דלא היה לו כוונה כלל אבל הכא דאין מקום לטעות דסיום פרשת שמע לא הוי כסיום פרשת והיה אם שמוע ומ"מ אינו יודע הפרשה שהשלים ודאי דלא היה לו כוונה כלל ולכך יחזור. ומה שאינו חוזר לשמע הוא מפני שסובר רבינו ז"ל דמה שאמרו האומר שמע שמע ה"ז מגונה לא נאמר אלא לפסוק ראשון כמ"ש הכלבו וכמ"ש סמ"ק הביאו ב"י ז"ל. ואע"פ שכתב הטור שכשכופל כל הפרשה אין בזה חשש כבר כתב הרב הגדול ר"י אבוהב ז"ל שיש לחוש מפני שאפשר לו שמ"ש בירושלמי ר"פ קרי ותני קרי ר"ל הפרשה זולת הפסוק הראשון אבל הפסוק הראשון אין לכופלו. ולהכי כתב רבינו ז"ל דחוזר לואהבת זה נראה לי ברור בדעת רמז"ל:

הלכה יד

היה קורא וכתבתם. שם (דף ט"ז) בין כתיבה לכתיבה וכו':

ואם נסתפק וכו'. שם לא שנו אלא שלא פתח בלמען וכו':

הלכה טו

היה קורא ופגע וכו'. מבואר במשנה בריש פרק היה קורא (ברכות דף י"ג) ופסק כר"י לגבי דר"מ:

פרק ג

הלכה א

הקורא את שמע וכו'. פרק היה קורא (ברכות דף ט"ו) כל הנפנה ונוטל ידיו וכו':

אלא מקנח ידיו וכו'. שם ההוא צורבא מדרבנן דאתא וכו':

הלכה ב

אין קורין לא בבית המרחץ וכו'. סוף פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ו) מימרא דרב יוסף בר חנינא בית הכסא שאמרו וכו':

וכל מי שקרא וכו'. נראה מדברי רבינו מדסתם ואמר כל מי שקרא במקום שאין קוראין וכו' דאפילו קרא בצד המת שחוזר וקורא. והראב"ד ז"ל בהשגות אינו סובר כן וטעמא מפני שאמר בברייתא ריש פרק מי שמתו (ברכות דף י"ח.) לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו ואם עושה כן עובר משום לועג לרש וכו' וא"כ כיון

דאין בה האיסור מחמת המקום שהמקום ראוי הוא לקרות בו אלא מפני שלועג מן המת א"כ משום הכי לא מיחייב למיהדר. אבל רבינו סובר דאפילו הכי כיון דאין קורין באותו מקום לא יצא באותה קריאה:

בית הכסא החדש וכו'. סוף פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ו.) אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל וכו' איני והאמר רב יוסף וכו' אלא הכא במ"ע בחדתי והא איבעיא ליה לרבינא הזמינו וכו' כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עילויה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא ע"כ:

הלכה ג

מרחץ החדש וכו'. בפ"ק דשבת (דף י'.) אמרו אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ ואוקמה בחדתי והקשו והא מיבעיא בעי וכו' ותירצו שאני בית הכסא דמאיס:

היו שני בתים וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ז'.) בעי רבינא יש יד לבה"כ או לאו ופירשו שם כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי והדין דאמר והדין נמי לבה"כ או דילמא מאי והדין לתשמישא בעלמא קאמר והקשו מכלל דפשיטא ליה לרבינא דיש זימון לבה"כ והא מיבעיא ליה לרבינא הזמינו וכו' ותירצו חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה זימון מועיל או אין זימון מועיל ואם ת"ל יש זימון יש יד או אין יד וכו' ונתבארו דברי רבינו ז"ל. ויש להקשות דלמה בבעיא דיש זימון דהיינו להתפלל בתוכו פסק בודאי לחומרא ובבעיא דהדין פסק דהוא ספק ולפיכך אין קוראין וכו' ואם קרא יצא מיהו לזה י"ל דשאני בעיא דזימון דבנדרים אמרו את"ל יש זימון וכבר ידוע שיטתו של רבינו ז"ל דכל את"ל פשיטות הוא והיא שיטת הגאונים. אבל מ"מ קשה דמ"ש הכא גבי והדין פסק דהוא ספק וגבי צואה דבוקה בסנדלו דהיא בעיא בפרק מי שמתו (ברכות דף כ"ה ע"ב) ולא איפשיטא ופסק לחומרא בודאי שכתב שם והוא שלא יהיה סנדלו נוגע בו דמשמע דאם סנדלו נוגע דלא יצא היה לו לומר דאם סנדלו נוגע הרי זה ספק ואין קוראין אבל אם קרא יצא כדאמר הכא. וי"ל דשם פסק לחומרא כדין כל תיקו דאיסורא אבל הכא דהך בעיא דהדין אתי מכלל בעיא אחרת א"כ הרי דבר זה דומה קצת לספק ספיקא אע"ג דבעיא דזימון כבר אסיק באם תמצא לומר והוי פשיטותא מ"מ י"ל דאי האת"ל הוה א"ל הבעיין שהוא רבינא הוה א"ש דהוי פשיטותא אבל כיון דרבינא בעי תרי הבעיות סתם אע"פ שהגמרא קאמר דבאת"ל קמיבעיא ליה כיון דהוא עצמו לא אמרו די שנפסוק בעיא דזימון כפשיטות אבל לא הוי פשיטות גמורה כל כך כדי שנפסוק דבעיא דהדין הבאה מכללה לחומרא אלא דיינינן בעיא דזימון ספק קצת כדי לפסוק הבעיא דהדין

ספק כיון שבאת מכללה דהדבר דומה לספק ספיקא ומיהו לא פסק לקולא בעיא דהדין משום דלא הוי ספק ספיקא גמורה אלא פסק דהוי ספק והוה כעין פשרה זה נ"ל לתת טעם לדברי רבינו ז"ל. ועי"ל לדעת רבינו ז"ל דבשלמא גבי צואה דבוקה הוי ספק במידי דאורייתא דמקום הצואה הוא מן התורה אסור אבל בית הכסא ספק הוי מדרבנן כדכתב ה"ר יונה ז"ל, ולכך דוקא גבי זימון דאיפשיטא באת"ל כתב רבינו לחומרא אבל גבי והדין דלא איפשיטא והוה מידי דרבנן לקולא ומ"מ אע"ג דהוי מידי דרבנן לכתחילה מיהא חיישינן ולא כתב רבינו ספק. וזה עיקר. ובהשגות כתוב על דין בית הכסא שכתב מותר לקרות וכו' אבל לא בתוכו. אמר אברהם והזמנה לבית הכסא כו' ספיקא לקולא ע"כ. ובודאי דיש כאן חסרון לשון וצ"ל הרב ז"ל כתב והזמנה וכוונתו על הרי"ף ז"ל שכתב גבי הך בעיא דהזמנה והזמנה לבית הכסא לצלויי בגויה בעיא ולא איפשיטא וגבי בעיא דדבוקה בסנדלו כתב תיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא ומדלא כתב גבי בעיא דהזמנה לחומרא כמו שכתב גבי צואה דבוקה בסנדלו י"ל שכוונתו דהכא פסקינן לקולא מהך טעמא שכתב הראב"ד ז"ל וא"כ דעתו להשיג על רבינו ז"ל דאיך פסק בשתיהן לחומרא שלא כדעת הרי"ף ז"ל זה נראה ודאי כוונתו. ורבינו יונה בפי' הלכות כתב ג"כ דמדלא כתב הרי"ף בהזמנה דהוי לחומרא דדעתו לפסוק לקולא וכדפי' הראב"ד ז"ל אבל רבינו נראה דדעתו לפסוק בהו לחומרא ואדרבא יותר נראה לפסוק בההיא דהזמנה לחומרא מפני דסלקא באת"ל כדכתיבנא. ועם זה יש תימה על הראב"ד ז"ל ורבינו יונה ז"ל איך פי' בהרי"ף כך כיון דסלקא הך באת"ל בנדרים א"כ ודאי דיש לפסוק בה לחומרא שהרי דרכו של הרי"ף ז"ל ג"כ הוא דכל את"ל פשיטותא הוא ואולי י"ל לדעתו ז"ל דשאני הך את"ל דלא אמרו הבעיין עצמו וכדכתיבנא לעיל לתת טעם לרבינו ז"ל. ומ"מ דעת רבינו ז"ל נראה עיקר:

חצר המרחץ וכו'. בפ"ק דשבת אמרו בברייתא (דף י'.) הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושין יש שם מקרא ק"ש ותפלה ואצ"ל שאלת שלום ומניח תפילין ואצ"ל שאינו חולץ מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאלת שלום ואין שם מקרא ק"ש ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחילה מקום שבני אדם עומדים ערומים אין שם שאלת שלום ואצ"ל מקרא ק"ש ותפלה וחולץ תפילין ואצ"ל שאינו מניחן. ויש נוסחאות בדברי רבינו ז"ל שלא הוזכר בדבריו אלא החלוקה הראשונה הוא חצר המרחץ והוא במקום שעומדים בני אדם לבושים מותר לקרות ק"ש ולא הוצרך להזכיר הב' חלוקות מהשני הבתים האחרים דאסור לקרות ק"ש ולקרוא בתורה דמאחר שהוא אמר שבבית החיצון מותר אתה למד שבשנים האחרים אסור ובשנים האחרים אין

הפרש בין אחד לאחר אלא לענין תפילין בלבד וכבר כתבו רבינו ז"ל בפ"ה מהל' תפילין אבל יש נוסחא אחרת בדברי רבינו ז"ל שהזכיר השתי חלוקות והאמצעית לא הזכיר והכי איתא חצר המרחץ וכו' אבל מקום שבני אדם עומדים ערומים אסור לקרות קריאת שמע ולא ק"ש בלבד וכו'. וכפי נוסחא זאת אתי שפיר טפי מה שאמר אח"כ ולא ק"ש בלבד וכו' שיש לו קשר עם מה שאמר אבל מקום וכו' דלפי הנוסחא דידן לא קאי למאי דסליק מיניה. אבל קשה אמאי לא הזכיר החלוקה האמצעית שהוא מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים שאסור לקרות ק"ש. ואולי י"ל דנלמד זה מן החלוקה הראשונה שכיון שלא הותר אלא המקום שעומדים לבושים אתה למד שבשני הבתים האחרים אסור ומה שהוצרך להזכיר דין הבית השלישי מפני שהוא סובר דהרהור מותר בבית החיצון כדכתב הר"ן בפרק כל הצלמים והוא רצה לומר אחר כך דין ההרהור שאסור וזה אינו אלא בבית הג' לכך הזכיר בית השלישי אבל מ"מ הנוסחא הא' עיקר. ומכל מקום יש לתמוה על רבינו ז"ל למה לא הזכיר דין שאלת שלום דאמרו שם בברייתא דאסור בבית השלישי אבל בראשון ושני מותר ופירשו בגמרא [שם:] הטעם משום שנאמר ויקרא לו ה' שלום. וקשה עוד מזה שכתב למטה אבל השמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקים וכו' משמע דשלום דלא הוי משמות שאינם נמחקים דמותר לאומרו בבית המרחץ וצ"ע:

הלכה ה

דברים של חול וכו'. פרק כירה (שבת דף מ' ע"ב) אמר רב יצחק בר אבדימי פעם א' נכנסתי אחר רבי וכו' ואמר לי רבי טול בכלי שני וכו' והקשו היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה בכ"מ מותר להרהר וכו' וכי תימא בלשון חול א"ל והאמר אביי דברים של קדש וכו' ותירצו אפרושי מאיסורא שאני ע"כ. ונתבארו דברי רבינו ז"ל והוא סבור דכשתירצו בגמרא אפרושי מאיסורא שאני לא מפיק מימרא דר' יצחק מפשטה דבלשון הקדש קאמר ליה דהכי נראה פשט המימרא ולכך כתב מפריש ואפי' בלשון הקדש:

הלכה ו

צואת האדם וכו'. פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ה.) אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא בכל הני שמעתתא אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד וכו'. והראב"ד ז"ל כתב בהשגות דרכו להיות סומך וכו' וכן צואת התרנגולים האדומה ע"כ. וא"ת למה לא השיגו הראב"ד ז"ל דהו"ל למיתני צואת תרנגולים דאיתיה בגמרא דידן בברייתא דלעיל תניא כוותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת אדם וכו' ולא כנגד צואת תרנגולים וכי תימא הא אדחיא לה מההיא דאמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא הא ליתא שהרי הראב"ד ז"ל כתב בהשגה האחרת לקמן בפרק זה דלא אמר רבא לית

הלכתא כי הא מתניתא אלא אצואת כלבים וחזירים דבעינן נתינת עורות אבל בכל השאר קיימא מתניתא קמייתא. וי"ל דמ"מ אין זו השגה כל כך דיכול להיות דרבינו מפרש דכשאמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא הוא דחי לגמרי ברייתא קמייתא ולכך השיגו מהירושלמי שהוא פשוט ואין להכחישו אבל לקמן שהשיגו גבי מקום שפסק הריח אין כונתו שם להקשות לו אלא לגלות דעתו שאין האמת כדברי רבינו ז"ל אבל כאן רצה להקשות לו ולא הוי קושיא אלא מהירושלמי כדפרישית. ונראה דרבינו בכלל כל צואה שריחה רע כייל להא דתרנגולין האדומה וכן מי רגלים של חמור לא הוצרך להזכיר דכיון דיש ריח פשיטא דלא יקרא כנגדן:

קטן שאינו יכול וכו'. סוף פרק לולב הגזול (סוכה דף מ"ב:):

הלכה ז

היתה צואה יבשה וכו'. פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ה.) צואה כחרס אסורה ופירשו (שם) והיכי דמי צואה כחרס וכו' כל זמן שזורקה ואינה נפרכת ואיכא דאמרי כל זמן שגוללה ואינה נפרכת. ודעת רבינו לפרש כפירוש ה"ר יונה ז"ל שאעפ"י שאם גוללה נפרכת אפשר שזורקה ואינה נפרכת ולישנא בתרא לקולא ולכך פסק לחומרא באיסורא דאורייתא:

מי רגלים וכו'. הגירסא הנכונה בדברי רבינו ז"ל היא אם היו מרטיבים היד ופסק רבינו כרבא דאמר הכין בפרק מי שמתו (שם) וכפי הפירוש שפירש מהררי"ק ז"ל באורח חיים סימן פ"ב וכבר ביאר שם כל הצורך:

הלכה ח

כמה ירחיק וכו'. משנה בסוף פרק מי שמתו (ברכות דף כ"ה:):

במה דברים אמורים וכו'. בגמרא שם (דף כ"ו.) אמר רבא וכו' לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו:

הלכה ט

במה דברים אמורים כשהיה עמהן בבית וכו'. מ"ש דכשהם בבית בהרחקת ארבע אמות סגי פסק כרבנן שאינם מחלקים בין לפני המטה בין לאחר המטה בארבע אמות סגי:

אבל אם היה שם מקום גבוה מהן וכו' או נמוך וכו'. שם ברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא דאם היה מקום גבוה עשרה וכו':

וכן אם כפה כלי וכו'. זה הוציא רבינו ממה שאמרו שם (דף כ"ה:) או יניחם תחת המטה וליכא מאן דפליג דבהא סגי ומה שלא הביא הבעיא דארבעה חמשה ששה וכו' כבר ביאר הרב בית יוסף סימן פ"ז הטעם הנכון:

הלכה י

היה בינו ובין הצואה. שם (דף כ"ה:) צואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה:
נתן רביעית וכו'. שם ופסק כרב יוסף דאמר אפילו לכתחלה קאמר רבי זכאי רביעית אבל לבסוף כולי עלמא מודו ולזה לא חילק רבינו ז"ל בין תחלה לבסוף דפסק כדאמר רב יוסף לשמעיה. **ומ"ש רבינו ז"ל של פעם אחת** כתב כן מפני שסובר שטעם ר' זכאי הוא מפני הביטול ולכך ברביעית יש לבטל למי רגלים של פעם אחת:

הלכה יא

היתה צואה בגומא וכו'. שם צואה בגומא מניח סנדלו וכו':
והוא שלא יהיה וכו'. שם צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו ע"כ. והראב"ד ז"ל בהשגות מפרש שדבוקה ר"ל שדרס על גוף הצואה ועלתה בסנדלו אבל היתה בגומא אפילו נוגעת על סנדלו מותר ודייק לשון דבוקה והעיקר להחמיר כדעת רבינו ז"ל:
היתה כנגדו צואה מעוטה וכו'. שם צואה כל שהוא מבטל ברוק אמר רבא וברוק עבה עד כאן. וכתב בהשגות דוקא [כשקורא] לאלתר שהרוק עומד בעוביו אבל לאחר שעה הרוק נימוק והצואה נגלית. ורבינו ודאי יודה לזה שכן כתב בלשונו עד שתתכסה:
היתה נטישת צואה וכו'. בפרק מי שמתו שם איתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא וכו' רב הונא אמר מותר לקרות קריאת שמע ורב חסדא אמר אסור ורבינו ז"ל גורס במקום או ידו מונחת וכו' או ידיו מטונפות בבית הכסא ופסק כרב הונא דהוא רבו של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:
אבל אם היתה במקומה וכו'. בפרק אמר להם הממונה (יומא דף ל.) צואה במקומה אסור לקרות קריאת שמע היכי דמי אי דנראית פשיטא אי דלא נראית לא נתנה התורה למלאכי השרת לא צריכה [אלא] דיושב ונראית עומד ואינה נראית ומאי שנא מצואה על בשרו דאיתמר וכו' במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא עד כאן. ולכאורה קשה על רבינו ז"ל דהוא אמר דצואה על בשרו מותרת מפני שאין לה ריח רע וההיא יש לה ריח רע ובגמרא נראה דלא חילקו כן אלא אמרו מפני שהיא במקומה. ונראה דרבינו מפרש הכי מאחר דזו הצואה היא במקומה יש לה באותו מקום לחות קצת ויש לה ריח רע מה שאין כן בצואה על בשרו וזהו שאמר שהצואה לחה היא כלומר באותו מקום היא לחה ויש לה ריח רע. ויש להקשות דהמקשה שהקשה נראית פשיטא פליג דידיה אדידיה דמעיקרא פריך פשיטא דמותר אלמא דשאני ליה בין הך להההיא דצואה על בשרו דאל"כ איך קאמר פשיטא הא בצואה על בשרו אמרינן דמותר וא"כ היכי פריך בתר הכי מאי שנא מצואה על בשרו. והרב רבינו יונה תירץ דמעיקרא ודאי

דהוה שאני ליה בין הך להההיא דצואה מפני דהתם מיירי שהיא בין אצילי ידיו והיא נכסית מאליה בלא מלבושים ולכך שרי אבל השתא דקאמר דהך דהכא נראית כשהוא יושב אבל אינה נראית כשהוא עומד א"כ מאי שנא מצואה. אבל רבינו ז"ל דלא חילק בין שתהיה הצואה בין אצילי ידיו או במקום אחר דבכל גווני מותר קשה. ונראה לומר דודאי שאני ליה בין הך דהכא לצואה על בשרו משום דאסיק אדעתיה דצואה במקומה נפיש זוהמא ולכך אסורה אבל השתא דקאמר דהך דהכא נראית כשיושב ולא כשעומד קשה ליה דלא סגי הך טעמא דצואה במקומה לומר דאע"פ שהיתה מתכסית אסורה ולא סגיא הך טעמא אלא לומר דנגלית אסורה אעפ"י דצואה על בשרו מותרת שאני הכא שהיא במקומה אבל דאפילו דהיא מתכסית אסורה אין סברא לאסור מהאי טעמא. ותירץ המתרץ דהך טעמא אהני לן להכי דאע"פ שהיא מתכסית אסורה:

הלכה יב

ריח רע שיש לו עיקר וכו'. פסק כרב הונא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואע"ג דתניא כוותיה דרב חסדא [ברכות כ"ה.] סובר רבינו ז"ל דכיון דאמר רבא דלית הלכתא כהך מתני' אין להביא ראיה ממנה כלל אבל בההיא דאם היה מקום גבוה וכו' פסק כההיא ברייתא משום דלא מצינו חולק עליה בזה והראב"ד ז"ל בהשגות חולק על רבינו:

הלכה יג

צואה עוברת. פסק כרבא לגבי אביי דאסורה:

ופי חזיר כצואה עוברת דמי. שם והקשו פשיטא לא צריכא אע"ג דסליק מנהרא. ורבינו לא הוצרך לפרש דמדרך הסתם יובן בכל אופן שיהיה אע"ג דסליק מנהרא:

הלכה יד

היה קורא והגיע וכו'. שם (דף כ"ד ע"ב) מחלוקת רב הונא ורב חסדא ופסק כרב חסדא אע"ג דאין הלכה כתלמיד במקום הרב שאני הכא דכולהו אמוראי בתראי קיימי כרב חסדא דאמרו שם לא פסק מאי אמר רב מיאשה וכו' ורב אסי אמר וכו' ורב אדא בר אהבה אמר כו' והיינו כרב חסדא:

וכן הקורא וכו'. שם בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי והני מילי בד"ת אבל בק"ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דחבריה אבל דידיה לא:

הלכה טו

היה קורא וכו'. שם איכא דאמרי א"ר יהודה ספק צואה כו' וטעמא דלא אסרה תורה במי רגלים אלא כנגד עמוד בלבד וכי נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזור בהו ולא גזרו רבנן אלא בודאן:

הלכה טז

כך אסור לקרות כנגד וכו'. שם ערוה בעששית אסור וכו'. עוד שם כותי ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו מאי איריא כותי אפילו ישראל נמי [ישראל פשיטא ליה דאסור] כותי איצטריכא ליה:

וכל גוף האשה ערוה וכו'. שם (דף כ"ד.) טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא אמר רב ששת וכו' לומר לך שכל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף ותירצו אלא באשתו ולק"ש ע"כ. מדהוצרכו בגמרא לאוקמי באשתו משמע דוקא באשתו בעינן טפח לקריאת שמע אבל באחרת אפילו באצבע קטנה אסור אע"פ שהוא דבר מועט אסור לקרות ק"ש כנגדה דאין סברא לומר הוא הדין באחרת אע"ג דלהסתכל באצבע קטנה אסור מ"מ לפיסול ק"ש בעינן דא"כ לוקמה אפילו באחרת ולמה אמרו באשתו. ודוחק לומר דאשתו רוצה לומר אפילו באשתו בטפח סגי אלא ודאי כדאמרינן ולפי זה מ"ש רבינו טפח הוא דוקא באשתו וכ"כ בה"ג ז"ל:

הלכה יז

היתה חגורה וכו'. שם אמר ר"ה היתה טליתו חגורה וכו':

והוא שלא יהיה עקבו נוגע בערותו וכו'. מחלוקת אביי ורבא ואיפסיקא שם (דף כ"ה) הלכתא נוגע אסור רואה מותר:

היה ישן בטליתו וכו'. שם (דף כ"ד ע"ב) ת"ר היה ישן בטליתו וכו' חוצץ בטליתו עד צוארו וכו'. ויש אומרים על לבו דקסבר לבו רואה את הערוה אסור וכן פסק רבינו וכן פסק ר"י. והטעם כדפירש ר"י שם בתוספות:

הלכה יח

שנים שהיו ישנים וכו'. שם (כ"ד.) ופסק כרב יוסף דאמר דוקא אשתו אבל אחר צריך הפסקת טלית ואחרים פסקו כשמואל ומבואר שם בבית יוסף ז"ל:

הלכה יט

עד אימתי הם קטנים וכו'. שם מבואר עד סוף הפרק:

פרק ד

הלכה א

נשים ועבדים. ר"פ מי שמתו (ברכות דף י"ז ע"ב) אמרו נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש. וסובר רבינו ז"ל דאע"פ שהם פטורים מן הדין בין מדאורייתא בין מדרבנן מ"מ מחנכין את הקטנים:

מי שהיה לבו וכו'. בפ"ק דברכות (דף י"א.) אמרו ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב:

ואם שהה עד מוצאי שבת וכו'. בפ"ב דברכות במשנה (דף ט"ז):

הלכה ג

מי שמת לו מת. משנה ריש פרק מי שמתו (ברכות דף י"ט):

הלכה ד

אין מוציאין וכו'. שם (דף י"ט.) ת"ר אין מוציאין את המת סמוך לק"ש [ואם התחילו אין מפסיקין] איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש. ותירצו אדם חשוב שאני ע"כ:

כל שיש למטה וכו'. ריש פרק מי שמתו (ברכות דף י"ז ע"ב) נושאי המטה וחילופיהן ויש במשנה פירושים שונים ופי' רבינו מבואר ונתבאר הכל בבית יוסף ז"ל:

הלכה ה

היו עסוקים. שם (דף י"ט) ברייתא העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל וכו':

הלכה ו

קברו את המת וכו'. שם במשנה (דף י"ז):

בני אדם העומדין בשורה הפנימיים וכו'. שם במשנה העומדים בשורה הפנימיים פטורים החיצונים חייבים ומפרש רבינו פנימיים שהם רואים פני האבלים. והראב"ד ז"ל מפרש פנימיים הם הקרובים ונקראים פנימיים מפני שכיון שהם קרובים לאבל ראויים להיות בשורה פנימית אבל הרחוקים לאבל אע"פ שהם בשורה הפנימית חיצונים מקרו וכן הקרובים אעפ"י שהם בשורה החיצונה פנימיים מקרו כך דעתו ז"ל בהשגות ואין כן דעת רבינו ז"ל:

הלכה ז

כל מי שהוא פטור וכו'. שם (דף י"ו ע"ב) מחלוקתם במשנה. ורשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול והקשו שם (דף י"ז ע"ב) למימרא דרשב"ג חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן [פסחים נ"ד:] מקום שנהגו לעשות

מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום ת"ח בטלין רשב"ג אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרשב"ג אדרשב"ג [שם נ"ה.] א"ר יוחנן מוחלפת השיטה כלומר דרשב"ג סובר דאם רוצה לקרות קורא ויש שם תירוץ אחר שאמר לעולם לא תחליף ורבינו פסק כתירוצא קמא משום דהוי כר' יוחנן ולהכי רשב"ג סובר דאם רוצה לקרות קורא. וכבר קי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. וא"ת בהלכות תשעה באב אמאי לא פסק כרשב"ג דאמר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם דהא פסק כאן דלא אמרינן מיחזי כיוהרא ולמה פסק שם דחיישינן ליוהרא דמדלא כתב שם בפ"ה מהל' תענית אלא ובכל מקום ת"ח בטלים ולא הזכיר שם לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח כסברת רשב"ג משמע דלא סבירא ליה כרשב"ג. ועוד קשה דבדין הוא דנפסוק כרשב"ג דהלכה כוותיה בכל מקום ששנה במשנתנו כדפרישית. וי"ל דהתם ג"כ פוסק כרשב"ג ומה שלא הזכיר כל אדם יעשה עצמו ת"ח לפי שסמך על מה שאמר וכל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה בה סימן ברכה דמסתמא בכ"מ קאמר אפילו במקום שנהגו לעשות הרי מוכח מהתם דראוי לכל אדם [שלא] לעשות מלאכה ביום ההוא:

וכתב רבינו ז"ל והוא שתהא דעתו פנויה וכו' מבוהל אינו רשאי וכו'. והראב"ד ז"ל חולק על זה בהשגות ואמר מה בכך כלומר אע"פ שלא תהיה דעתו פנויה יקרא ויהיה כקורא בתורה ואין זה דומה לתפלה דבתפלה ודאי דבעינן כוונה אבל כאן לא. ואפילו נאמר שיהיה דומה לתפלה אין הפסד אע"פ שיקרא בלא כוונה דמאי חיישת ליוהרא אין זה דומה ליוהרא שהדבר ידוע לרוב הקוראים והמתפללים שאינה אלא מצות אנשים מלומדה כלומר שאין אומרים אותה המכוונים בלבד אלא בין בכוונה בין שלא בכוונה אומרים. והרי חכמי הגמרא ג"כ היו אומרים אותה בלא כוונת תפלה שהיתה דעתם בעיונם וא"כ אין כאן יוהרא. זו היא כוונתו בדברי ההשגות:

הלכה ח

כל הטמאים וכו'. שם בפרק מי שמתו אמרו דעזרא ובית דינו תיקן טבילה לבעלי קריין ובטלוה לטבילותא (שם דף כ"ב.). והרב ב"י ביאר הענין בארוכה בא"ח סימן פ"ח ע"ש:

סליק הלכות קריאת שמע